

Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har berett försvarsutskottet att yttra sig över proposition 2005/06:111 Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning, jämte eventuella motioner som kan komma att väckas.

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa utökade möjligheter för polisen att begära stöd från Försvarsmakten vid terrorismbekämpning. Om polisen inte har tillgång till sådana särskilda resurser som behövs för att förhindra eller på annat sätt ingripa mot en handling som kan utgöra brott enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott får Rikspolisstyrelsen begära stöd från Försvarsmakten med insatser som kan innebära användning av våld eller tvång mot enskilda. En sådan stödinsats skall stå under direkt ledning av polisen. Stöd får enligt huvudregeln begäras endast efter regeringens medgivande. Särskilda regler föreslås för brådskande fall. Förslagen innebär att en restriktiv syn även i fortsättningen skall råda beträffande militär medverkan i polisiär verksamhet. Utgångspunkten är alltså, liksom hittills, att Försvarsmakten inte utför uppgifter som innebär användande av våld eller tvång mot den egna befolkningen.

Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning

Allmänna utgångspunkter för Försvarmaktens medverkan vid polisiär verksamhet

Det finns enligt regeringens mening inte några principiella skäl mot att i viss ökad utsträckning låta Försvarmakten hjälpa polisen i arbetet med terrorismbekämpning. Försvarmaktens stöd till polisen bör dock, vad gäller uppgifter som kan innebära användning av våld eller tvång mot enskilda, omgärdas av en tydlig reglering som anger förutsättningarna för sådant stöd till polisiär verksamhet. Vidare bör stödinsatser som lämnas till polisen stå under tydlig polisiär ledning.

Stöd från Försvarmakten

Det finns enligt regeringens bedömning former av terroristattentat som polisen inte kan hantera på egen hand. För dessa fall bör det finnas en möjlighet för polisen att begära stöd från Försvarmakten även med uppgifter som kan innebära användning av våld och tvång mot enskilda.

Säkerhetspolisens samarbete med de myndigheter som bedriver försvarsunderrättelseverksamhet bör enligt regeringens mening regleras inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Stöd från andra myndigheter

Några nya regler om stöd till polisen från andra myndigheter under regeringen än Försvarmakten behöver enligt regeringen inte införas.

Regleringen av Försvarmaktens stöd till polisen

En ny lag om Försvarmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning

Frågor om stöd från Försvarmakten till polisen i dess arbete mot terrorism, som kan innebära användning av våld eller tvång mot enskilda, regleras i en ny lag som bör träda i kraft den 1 juli 2006.

Förutsättningar för stöd

Om polisen inte har tillgång till resurser av sådant särskilt slag som behövs för att förhindra eller på annat sätt ingripa mot en handling som kan utgöra brott enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, skall Rikspolisstyrelsen få begära stöd från Försvarmakten i form av insatser som kan innebära användning av våld eller tvång mot enskilda. Stöd får enligt huvudregeln begäras endast efter regeringens medgivande. Särskilda regler föreslås för brådskande fall.

Försvarsmakten skall lämna stöd om den har resurser som är lämpliga och det inte medför synnerligt hinder i myndighetens ordinarie verksamhet.

Ledning vid en stödinsats

En enhet från Försvarsmakten som ger stöd enligt den aktuella regleringen skall stå under befäl av en militär chef. När en stödinsats görs, skall enheten och dess chef stå under direkt ledning av polisen.

Vissa frågor rörande Försvarsmaktens personal

När Försvarsmakten lämnar stöd till polisen som kan innebära användning av våld eller tvång, skall *Försvarsmaktens personal ha polismans befogenheter* enligt polislagen och samma befogenhet som en polisman enligt 24 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken att gripa någon. Vid utövandet av dessa befogenheter gäller vad som föreskrivs i 8 § polislagen om behov och proportionalitet.

I fråga om *totalförsvarspliktigas medverkan* föreslår regeringen att den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning med totalförsvarsplikt är skyldig att delta i en stödinsats endast om förutsättningarna enligt 5 kap. 3 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt är uppfyllda. Totalförsvarspliktiga får inte delta i stödinsatsen om detta kan medföra en inte obetydlig risk för att den totalförsvarspliktige kommer att skadas.

När Försvarsmakten lämnar stöd till polisen, får *endast sådan personal som har lämplig utbildning och erfarenhet för uppgiften medverka*. Försvarsmakten skall se till att den medverkande personalen har nödvändig kunskap om de särskilda förhållanden som kan gälla för uppgiften. Våld eller tvångsbefogenheter får utövas endast av personal som uppfyller de krav regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskriver i fråga om tjänsteställning och kvalifikationer i övrigt.

Beslut om stöd

En begäran om att Försvarsmakten skall lämna stöd enligt det aktuella förslaget skall göras av Rikspolisstyrelsen. Stöd får begäras endast efter regeringens medgivande. Regeringens medgivande behövs inte i sådana brådskande fall som kan innebära fara för människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom. Rikspolisstyrelsen skall omedelbart underrätta regeringen om stöd har begärts utan regeringens medgivande. Därefter skall regeringen pröva huruvida beslutet att begära stöd skall undanröjas eller bestå.

Motionerna

I motion 2005/06:Ju25 av Johan Pehrson m.fl. (fp) samt i motion 2005/06:JuYYY av Johan Linander m.fl. (c) yrkande 2, föreslås att Försvarsmaktens stöd till polisen även i andra situationer än vid terrorism övervägs. Det är enligt motionärerna beklagligt att lagförslaget endast berör de situationer som klassas som terrorismbekämpning. En större olycka eller naturkatastrof kan ställa större krav på polisiära resurser än de terroristbrott som regeringen motiverar sitt lagförslag med. Naturkatastrofer, pandemier och större olyckor kan innebära så stora påfrestningar på samhället att de kan motivera att tvångsåtgärder kan behöva vidtas. Försvarsmakten bör kunna ge polisen verksamt stöd även vid sådana tillfällen, t.ex. att upprätthålla avspärningar av större områden, utrymningar av samhällen samt att skydda dessa mot plundringar. Försvarsmakten bör ha nödvändiga befogenheter att stödja polisen i dessa sammanhang.

Frågan bör bli föremål för vidare utredning för att klarlägga i vilka situationer och under vilka villkor ett sådant stöd kan skapas. Regeringen bör därför snarast återkomma med förslag som täcker in även de samhällshotande situationer som kan klassas som terrorism.

I motion 2005/06:Ju24 av Rolf Olsson m.fl. (v) föreslås att riksdagen avslår propositionen. Motionärerna anser att polisen i fredstid skall ha våldsmonopol. Terroristbrott är brott, de skall inte jämföras med krigshandlingar och de skall bekämpas inom ramen för det öppna, civila samhället. Det skall vara polisen som också i fortsättningen skall vara ensam ansvarig för brottsbekämpningen. Enligt motionärerna är en förstärkning av de polisiära resurserna, t.ex. av den nationella insatsstyrkan, ett naturligt led i den överföring av resurser som sker från det militära försvaret till de rättsvårdande myndigheterna.

I motion 2005/06:Ju26 av Johan Linander m.fl. (c) yrkande 1 begärs att regeringen i en särskild skrivelse skall informera riksdagen vid varje tillfälle den bemyndigat att Försvarsmakten får stå till polisens förfogande med rätt till våldsanvändning.

I motion 2005/06:Ju27 av Leif Björnlod m.fl. (mp) yrkas avslag på propositionens förslag. Genom regeringens förslag frångås principen om att militärt tvång eller våld inte skall brukas mot den egna befolkningen eller andra civila (yrkande 1).

Motionärerna anser inte att militärpersonal skall få inneha polisens befogenheter vid den typ av insatser som propositionen syftar på. Den personalen är inte utbildad för den typen av operativt arbete som polisen har (yrkande 3).

Försvarsutskottets överväganden

Terroristdåden i USA den 11 september 2001 samt den senaste tidens attentat i bl.a. Madrid år 2004 samt i London och Egypten i juli 2005 visar att vikten av samhällets förmåga att hantera omfattande terroristattentat inte kan överskattas. Terrorismens utveckling ställer nya krav på myndigheternas agerande när det gäller våld eller hot mot svenska intressen – eller mot utländska intressen i Sverige.

I Sverige är det en uppgift för polisen att ingripa mot brott och därmed också mot hot och våld av terrorister. De senaste årens omfattande terroristattacker på andra håll i världen aktualiserar frågan om, och i så fall hur, polisens kompetens och resurser kan behöva kompletteras med insatser från andra myndigheter. För att fullt ut kunna möta hotet från den internationella terrorismen är det av stor betydelse att de resurser som finns i samhället tas till vara på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt.

I detta sammanhang har Försvarsmakten med sin speciella kompetens och sina unika resurser en särskilt viktig roll. Redan i dag är det i viss utsträckning möjligt att använda resurser som Försvarsmakten och andra myndigheter förfogar över för sådana ändamål. Bistånd från det militära försvaret till polisen har dock i praktiken kommit att begränsas till logistiska stödåtgärder och till hjälpinsatser av räddningskaraktär i akuta lägen där det är fråga om livshotande situationer. Reglerna för Försvarsmaktens biträde till polisen har emellertid sina begränsningar, framför allt vad gäller Försvarsmaktens möjligheter att använda våld eller tvång mot enskilda.

Försvarsutskottet anser att det, i likhet med exempelvis i de övriga nordiska länderna, måste finnas en lagreglering som gör det möjligt att använda Försvarsmaktens alla resurser för att stödja polisen i samband med terrorism. Det går inte att bortse från att även Sverige kan ställas inför sådana situationer där Försvarsmaktens förmågor blir nödvändiga att använda.

Försvarsutskottet delar därför regeringens uppfattning att Försvarsmakten på ett mer långtgående sätt än vad som för närvarande är möjligt, skall kunna lämna stöd till polisen i dess arbete med terrorismbekämpning. Försvarsmakten bör således ges rätt att bistå polisen på ett sätt som medger att Försvarsmaktens personal i dessa situationer kan använda våld eller tvång mot enskilda.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan *tillstyrker* försvarsutskottet *propositionens lagförslag* och *avstyrker kommittémotionerna 2005/06:Ju24 av (v) och 2005/06:Ju27 av (mp)*.

I kommittémotionerna *2005/06:Ju25(fp)* och *2005/06:Ju26 yrkande 2 (c)* – som ställer sig bakom regeringens nu aktuella lagförslag – föreslås att Försvarsmaktens stöd till polisen bör kunna utvidgas till att gälla *även i andra situationer* än vid terrorism, t.ex. för att upprätthålla avspärningar av större områden, utrymningar av samhällen samt att skydda dessa mot plundringar. Försvarsmakten bör enligt motionärerna ha nödvändiga befogenheter att stödja polisen i dessa sammanhang.

Försvarsutskottet menar att det är en riktig avvägning regeringen gjort när man begränsar Försvarsmaktens stöd till polisen till att handla om terrorism. Det skall inte råda någon tvekan om i vilka situationer som Försvarsmaktens personal skall få använda våld och tvång mot enskilda. Beredskapspolisen är en förstärkningsresurs till den ordinarie polisen och det har kommit till utskottets kännedom att frågor om beredskapspolisens användning och framtid för närvarande är föremål för överväganden inom Regeringskansliet. En sådan förstärkning av den ordinarie polisen, som avses i motionerna, bör tillgodoses med t.ex. beredskapspolisens resurser, inte med Försvarsmaktens. Mot den bakgrunden kan utskottet inte tillstyrka motionerna 2005/06:Ju25 (fp) och 2005/06:Ju24 (c) yrkande 2.

Utskottet anser inte att riksdagen behöver ålägga regeringen att i en särskild skrivelse redogöra för de bemyndiganden den gett Försvarsmakten att stå till polisens förfogande för våldsanvändning. Det ligger i sakens natur att de händelser det är fråga om ändå kommer att komma till riksdagens kännedom. Motion 2005/06:Ju26 (c) yrkande 1 avstyrks därför.

Stockholm den 30 mars 2006

På försvarsutskottets vägnar

Eskil Erlandsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Eskil Erlandsson (c), Tone Tingsgård (s), Ola Sundell (m), Allan Widman (fp), Michael Hagberg (s), Erling Wälivaara (kd), Berit Jóhannesson (v), Britt-Marie Lindkvist (s), Rolf Gunnarsson (m), Åsa Lindestam (s), Heli Berg (fp), Karin Enström (m), Marie Nordén (s) och Lars Ångström (mp).

Avvikande meningar

1. Eskil Erlandsson (c), Ola Sundell, Rolf Gunnarsson och Karin Enström (alla m) samt Allan Widman och Heli Berg (båda fp) och Erling Wälivaara (kd) anför:

Vi föreslår att regeringen – i en särskild skrivelse – skall informera riksdagen vid varje tillfälle den beslutat att Försvarsmakten får stå till polisens förfogande med rätt till våldsanvändning. Vi anser att Försvarsmaktens stöd till polisen även i andra situationer än vid terrorism måste övervägas. Det är beklagligt att lagförslaget endast berör de situationer som klassas som terrorismbekämpning. En större olycka eller naturkatastrof kan ställa större krav på polisiära resurser än vid de terroristbrott som regeringen motiverar sitt lagförslag med. Naturkatastrofer, pandemier eller större olyckor kan medföra så stora påfrestningar på samhället att de kan motivera att tvångsåtgärder kan behöva vidtas. Försvarsmakten bör kunna ge polisen verksamt stöd även vid sådana tillfällen, t.ex. att upprätthålla avspärningar av större områden, genomföra utrymningar av samhällen samt skydda dessa mot plundring. Försvarsmakten bör ges nödvändiga befogenheter att stödja polisen i dessa sammanhang. Frågan bör enligt vår mening bli föremål för utredning för att klargöra i vilka situationer, och under vilka villkor, ett sådant stöd kan skapas.

2. Berit Jóhannesson (v) anför:

Jag anser att riksdagen bör avslå propositionen. Enligt Vänsterpartiets mening är det polisen som skall ha våldsmonopol i fredstid. Terroristbrott är brott, de brotten skall inte jämföras med krigshandlingar och de skall bekämpas inom ramen för det öppna, civila samhället. Därför skall det vara polisen som också i fortsättningen skall vara ensam ansvarig för brottsbekämpningen. Enligt min mening är en förstärkning av de reguljära polisiära resurserna, t.ex. av den nationella insatsstyrkan, ett naturligt led i den överföring av resurser som sker från det militära försvaret till de rättsvårdande myndigheterna.

Innehållsförteckning

Till justitieutskottet.....	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Polisens behov av stöd i samband med terrorismbekämpning.....	2
Regleringen av Försvarsmaktens stöd till polisen	2
Försvarsutskottets överväganden.....	5
Avvikande meningar	7